

kerk, die het recht
u niet aanstond,
u wel aanstonden,
in het recht, dat

was in dezen tien-
r: corruptie optimi
K. S.

V tijdgenoot

de opzienbarende
Pinkster het land
ederland loopt van

destijds van den
lerscheiden predi-
stituut „De Gere-
— deden mee (ze
odaal”), en liepen
de jongelui te ver-
— moesten houden
nt dan kwam de
(ze vergaten, dat
it), en om hun te
v Nederland van
ies zich laten ken-
vereunigen in een
n, zonder eenige
er en alleen van-
tillen tijd” ontsto-
— symbiose, m.a.w.
zou heeten. Alle
menig hotel niet

t zicht. Het van
nd was bij de te-
uitgeschoten, dat
el. Als ik zoo de
evangenschap, in
un reël van sta-
land met lijden of
d ik er tientallen
houden vrienden
humannaan.

ette ook één van
waarin de heeren
d voor Economie,
e: Dr R. van Ge-
al eens het hand-
tzen? Dan sta je
og wel onder de
an het volk! —
p zijn naam heeft
chrift als het on-
acteur. Enfin, —
gang schreef de
gezinde predikant
„Coalitio Chris-
telijke coalitie?”
Wij willen een
heid en liefde(!)
nleving zijn; de
orporatief samen-
op socialistischen

orden is nadat hij
ft eens, toen hij
ikje favoriet was
nd-en-toch-Kuy-
zekstoel gebruikt
hen flink ervan
sdiensnigte niv-
zal mij water te
nput?” (2 Sam.
rde aan op het
vend water heil
tede zijn preekje
opende „Nieuw
chten niet kwijt

t, nu de groote

schoonmaak van Nederland nog pas beginnen moet (weet je nog, hoe de engelsche radio, toen je met je oor er boven op lag vanwege het gevaar, je be- loofde, dat snel en streng zou worden recht ge- daan?) precies dezelfde klanken weer van alle kan- ten beluisterd worden! Ik bedoel niet de klanken van den Blokzijlschen preekstoel, doch die van Van Genechten's en Roskam's „Nieuw Nederland”. Je hoort van alle kanten roepen om den samengang van christendom en humanisme. Hun verbintenis zal Nieuw Nederland van stapel doen loopen. Zoo spreekt in hetzelfde gecombineerde nummer van 9 Juni j.l. „Je Maintiendrai”, en „Christofoor”, en „Het Parool” en „Vrij Nederland”. „Vrij Neder- land” van 17 Mei drukt nog eens af de Proclama- tie van November 1813, toen de Fransen op de vlucht geslagen waren. „Alle partijchap” — zoo lezen we daar — „alle partijchap heeft opgehou- den. Al het geledene is vergeten En vergeven.” Men weet wat daar toen van terecht gekomen is, maar hoopt niettemin thans een „beteren” geest te zien triumpheeren. In „Je Maintiendrai” van Mei '45 roept Prof. Ir W. Schermerhorn uit: „Wij kunnen niet samen theologiseeren: dat wordt ruzie, maar wij kunnen wel samen werken.” Maar het werken, kan dat wel welbewust geschieden zonder theoreti- seeren? En meent men, dat alleen de theologen ruzie maken? Alle theorie leidt tot „ruzie” — en brengt zoo tot de levende daad. Ook de theorie van het niet-theoretiseeren leidt tot „ruzie”. Prof. Schermerhorn geeft aan zijn nog maar vaag aan- gedeutte „beginselen” den naam van „personalis- tisch socialisme”; de N.S.B. maakt dus plaats voor een P.S.B., — als het dien kant uitgaat. Ben jij niet bang, dat de „P” in de laatste verbinding even onhelder blijft als de „N” in de eerste was? Hoe dit zij, de N.V.B. (Nederlandsche Volksbeweging), die ook hem onder haar leiders telt, verklaart uit te gaan van de overtuiging, dat ons volk „bovenal noodig heeft een geestelijke vernieuwing, gevoed uit de levende bronnen van christendom en huma- nisme”. Alsmode, dat „het politieke partijleven in ons volk zich langs andere scheidslijnen dan vóór 1940 zal moeten bewegen; (en) dat met name de christelijke antithese en de klassenstrijd voor de oplossing der maatschappelijke vraagstukken van heden geen vruchtbare beginselen meer zijn.” On- der de ondertekenaars van den aldus sprekenden Oproep der N.V.B. treffen we óók de namen van Dr C. Beekenkamp, Dr J. J. Buskes, Prof. Dr H. Kraemer, Mr J. J. Schokking. En wat die „P” van daareven betreft, die wordt verklaard uit de uit- spraak, „dat fundamenteel in dezen vernieuwings- wil behoort te zijn de eerbied en verantwoordelijk- heid voor den mensch, die slechts in dienst aan een hechte, rechtvaardige en bezielde gemeenschap tot ontplooiing komt”. In dezen personalistischen geest wil men de democratie hervormen. „Persoonlijk- heid-zijn, zie daar ons recht en onze plicht: En omdat wij dit weten, staan wij tegenover allen, die de persoonlijkheid doen opgaan in een collectiv- iteit.” De persoonlijkheid worde geen staatslaaf, maar ook geen partijlid, geen rasgenoot, geen klaslegenoot. Het is alzoo een „mensch-beschou- wing”, die hier den grondslag vormen wil. Ze heet gegeven in het evangelie, doch ook „door talloze onkerkelijke mensen met hartstocht beleden”.

Amice, het lijkt ietwat anachronistisch, tegen dit alles „neen” te zeggen. De hardleersheid zelf. En toch zal het moeten. Christendom en humanis- me zijn nu eenmaal niet te verbinden. Een student, zoo ééntje van het synodalistisch Buchmanniaans- che type, riep een keer uit, ik vermoed onder zin- speling op wat ook onzerzijds nogal eens geschre- ven werd: „humanisme” is het jongste scheldwoord, waarmede ze alles en iedereen doodverven. Ik denk dat die man wel ooren heeft naar de P.S.B. Maar — men kan nooit weten — misschien zal Prof. Dr G. Sevenster van Leiden hem nog kunnen toe- spreken. In zijn inaugurele rede over „De Liefde- prediking in Evangelie en Humanisme” (1933) gaf deze hoogleraar eveneens uiting aan de bezorgd- heid, die ook bij dien student leefde: de bezorgd- heid, dat men alles en nog wat op rekening van „het” humanisme zou schrijven. Goed — dat laten we rusten. Maar dan is het uit dezen mond dan ook des te opmerkelijker, de boodschap te vernemen:

„De gevaren van het zgn. christelijk humanis- me liggen... hierin... dat het zich verbindt met bepaalde ideologieën, waarvan de belang- rijkste wel deze zijn dat de mensch goddelijk van aard zou wezen en dat de ontwikkeling van de menschelijke cultuur met de ontplooiing van den goddelijken geest zelf zou mogen worden ver- eenzelvigd.”

Precies.

Maar juist ditzelfde is óók gezegd door de nazi's met hun op Hegel teruggaande filosofische struc- tuur. Wie de nazi's verslaan wil, en dan, dadelijk nadat zij ter aarde gesmaakt zijn, met hun humanis- tische grondleuzen weer voor den dag komt, die heeft in den grond niets geleerd. Hij vertrappt be- paalde gif-dragers. Maar het gif, dat zij droegen, dat spuit hij ons volk weer in.

Van Sevenster vervolgt:

„In het evangelie zijn de eischen van God uit bepaald, in de humanistische liefdeprediking motiveert men, ook als men zich op bijbelsche teksten beroept, vanuit den (geïdealiseerden) mensch, den mensch naar zijn idee. Het gevolg is, dat de gedachte van den soevereinen leven- den God, veelal geheel verdwijnt en dat daar- door ook verder de bijbelsche liefdeprediking een geheel nieuwen inhoud verkrijgt... Het liefde- ideaal der evangeliën is zoo nauw verbonden met het geloof in den God van het Evangelie, dat het, losgemaakt van dit Godsgeloof, zijn wezen- lijk karakter noodzakelijkerwijs moet verliezen. Het Christelijk humanisme spreekt van „men- schenwaarde”, van de waarde der persoonlijk- heid”, van „het kindschap Gods”. Indien men echter werkelijk contact met het Evangelie wil be- wahren, vergete men niet, dat aan deze termen een niet onbedenkelijke ambiguïteit verbonden is: de „normen” kunnen zeer verschillend van inhoud zijn en alles kan zich radicaal wijzigen, naarmate men de accenten verlegt.” „Het (humanisme) heeft zich doorgaans verbonden met gedachten- complexen, die aan de bijbelsche verkondiging ten eenenmale vreemd zijn.”

Tot zoover Van Sevenster.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Fichte tot de duitsche natie

Opmerking: Niet om op „Kampen”, dat sinds zijn karakter prijs gaf, terug te komen, doch om op den oorlogstijd terug te zien, geef ik hier den tekst van de toespraak tot sluiting van den cursus 1940/41 van het voormalige Kampen. K.S.

Voor de tweede maal wordt aan onze hooge- school de cursus voor wat zijn gewonen arbeids- omvang betreft, gesloten in oorlogstijd. Nog zijn de wolken, die verleden jaar ons het uitzicht waren gaan belemmeren, niet weggevaagd; wel is er sinds dien meer dan één zwarte plek bovendien in dat wolkendeek te zien gekomen. Ons officieel orgaan „De Bazuin” behoort nog steeds tot de verboden bladen; zijn koppen met het „hanc tuemur, hac niti- mur” is met een gewerkolf gebroken, en meer dan één lid van ons corpus docentium heeft de nabij- heid van vreemde instanties op onzen bodem op een, aan het probleem der existentialiteit meer dan aan dat der Gegenständlichkeit herinnerende waar- nemingswijze ondervonden, al heeft dan ook tot onze troost aanstands zoodanige nicht-uninteres- sierte Betrachtungsweise heel onzen kring mogen kenmerken. Want, mochten ook meer dan één van onze gemeenschapsmiddelen wijken, de gemeen- schap bleef. Ons ontbreekt — dank zij die gewerk- kolf — wel het orgaan om publiek te informeren bij den Heraut-redacteur, of hij soms ook aan ons orgaan en zijn redacteur gedacht heeft, toen hij on- langs schreef, dat „menig kerkelijk blad, waarvan de redacteuren de voorzichtigheid, die thans eisch is, niet betrachten, de gevolgen daarvan ondervon- den heeft”; maar, alweer tot onzen troost, ons ont- breekt niet de gelegenheid, vast te stellen, dat de reden van 't verbod van bladen blijkbaar aan dezen nog schrijvende Heraut-redacteur, tenzij hij zich in een bloote gissing mocht vergeten hebben, beter bekend is dan aan de getroffen zelfden, die nog steeds geen reden voor het verbod hebben hooren noemen.

Men ziet dus: vóór de zon drijven nog de wolken.

Maar de geschiedenis heeft zulke situaties meer gekend.

't Zal U dan ook niet verwonderen, dat ik, op zoek naar een motief voor het gebruikelijk toe- spraakje tot sluiting van de lessen, heb gedacht, ditmaal, aan dien favoriet aller propaedeuten: Jo- hann Gottlob Fichte, Hoogleraar-redenaar in be-

Zijn critiek is minder scherp geformuleerd dan, naar ik hoop, de jouwe, en dan de mijne. Maar juist daarom kunnen we de huidige N.V.B. of P.S.B. (o die dynamische B(eweging)!) toeroepen: pas op, pas op. Deze critiek ging rechtstreeks de N.S.B. te lijf. Maar ook u! Indien de N.S.B.-ers achter de tralies uw krant mogen lezen, zullen de werkelijke intellectueelen onder hen kunnen mees- muilen: ze zetten daar ons werk aardig voort: „Je maintiendrai...” De ideologie, ten fundamentele, van de N.S.B.

Herrijzend Nederland?

In het tijdschrift van dien naam, je weet toch wel, van Van Genechten en van Roskam, schreef in het reeds aangehaalde nummer meneer Dr T. Goedewaagen, dien we nog al eens bij den kop hadden in onze Reformatie-nummers van na 10 Mei 1940, dat de dynamische visie (van de B(ewe- ging)!) in de duitsche lijn ligt, die begint bij Cusa- nus en eindigt bij Hegel.

Precies. Beiden hebben gezegd, dat de tegenstel- lingen moesten en moesten samenvallen, dat anti- these en synthese eigenlijk bij elkaar hoorden, en dat de menschelijke cultuur goddelijke bewustwor- ding was. De dynamische alleenheid, in N.S.B. of in P.S.B., wat doet het er toe? Alle Ding hat seine Zeit, ieder krijgt zijn beurt.

Amice, ze willen je losmaken van de Kuype- riaansche anti-thesen. Of Kuypers daar niet wel eens mee gegoocheld heeft? Ik zou het niet graag ont- kennen. Gooi de ballast maar gerust over boord. Maar — vlak de antithese niet uit. „Not” kenne juist „das Gebot.”

Met hartelijken groet,
je vriend

ADOLPHUS VENATOR.

zet gebied. Ook hij heeft met de censuur kennis gemaakt; en dan met een dubbele. Eerst met die van de keur-saksische regering, die het Jenenser Philosophisch Journaal in beslag liet nemen, om- dat Fichte daar God met de zedelijke wereld-orde had geïdentificeerd; een blasphemie, die een terecht vertoord, doch overigens ten onrechte anoniem gebleven pamfletist aanleiding gaf tot het schrij- ven van brieven van een bezorgden vader aan zijn zoon. Daarna met de censuur, die ook Fichte's Reden an die deutsche Nation hadden te passe- ren, eer zij aan den druk konden worden overge- geven; de censuur over Reden, dus, aan de Ber- lijnsche Universiteit gehouden, toen Berlijn door fransche troepen was bezet; de censuur, waarvan hij reeds in de Voorrede gewag maakt, en die, zelve onderdeel der fransche bezettingsapparatuur, onder dagteekening van 13 April 1808 ons een met duit- schen naam ondertekend stuk heeft achtergelaten, opgenomen tusschen Fichte's 13e en de 14e Rede; we vernemen daaruit, dat de professor Fichte pa- pieren had zien verdwijnen onder de handen der censuur.

Oesterreich wijst erop, dat Fichte deze Reden an die deutsche Nation heeft gehouden „unter hoher persönlicher Gefahr”, — in het door franschen be- zette Berlijn. Nu, aan gevaren heeft hij wel zeer vaak bloot gestaan; de romantische „sfeer”, die ditzelfde Berlijn hem in het gezelschap van Fried- rich Schlegel, van Dorothea Veit, van Schleier- macher en van Tieck heeft kunnen bereiden, was toch allesbehalve typeerend voor Fichte's dag- boekstoffen; hij heeft zelfs zijn vrouw gedurende de bezetting van Berlijn moeten achterlaten in de stad, en heeft een ziekte, die zij had opgelopen als verpleegster in een lazaret, van haar overgeërfd, en dit met exitus letalis. Let maar op zijn tijd: in 1806 moest Fichte voor de opdringende franschen de wijk nemen naar Königsberg; en reeds toen heeft hij gearbeid aan de bovengenoemde Reden, die straks, en dan nu te midden van de troepen der bezettende macht te Berlijn gehouden zijn in den winter van 1807 op 1808. Overbekende jaar- tallenwijsheid uit de z.g. „algemeene” geschiede- nis zegt ons voorts meer dan genoeg. Napoleon, die niet in Engeland durfde landen, zocht, volgens J. W. Pik, afleiding in een oorlog op het vasteland, „om uit de impasse te geraken”. Hij schond daar- toe duitsch grondgebied, het Badensche. Straks gaapte er een kloof tusschen de duitsche staten; Beieren, Wurtemberg en Baden stonden al spoedig tegenover het onzekere Pruisen; en het daarna vol- gende Rijnverbond dreef de wig nog dieper in het lichaam der duitsche rijkseenheid; Midden-Duitsch land ging een tegenwicht vormen tegen de Noord- en Zuid-Duitsche macht. Vele „reichsunmittel- bare” vorsten werden gemediatiseerd; de kaart van Duitschland onderging een „vereenvoudiging”;